

„Stíhají naše řečníky nějaké nové přízraky? Že vykřikují věci jako:

Tyto tržné rány jsem utržil v boji za vlast! Své oko jsem dal za vás! Dejte mi někoho, ať mě dovede k mým ratolestem! Nohy mě kvůli bolestem v podřátých kolenou domů nedonesou.

Kdyby tyto výlevy byly jen přechodnou záležitostí v hodinách řečnictví, daly by se tolerovat. Ale naši dnešní rétoři si takhle zvykli nafukovat úplně všechno. Stoupnou si za řečnický pult a rázem jako když se ocitnou v jiném světě. Podle mě mladí lidé ve školách leda hloupnou, protože neslyší a nevidí nic z běžné denní praxe, ale jen samé námořní lupiče v okovech – typicky stojí na břehu – a krutovládce – typicky píší výnosy, kterými synům přikazují stínat hlavy svých otců – anebo (když piráty a tyrany vyčerpají) řeší rady věštíren v čase morové rány – ty obvykle doporučují obětovat tři a více panen. Jen samé slovní bombóny a větné pokroutky sypané sezamem a mákem.

Koho tímhle od malička krmí, nemůže být cítit jinak než ten, kdo bydlí v kuchyni. Nezlobte se na mě, že to říkám bez obalu. Ale právě vy máte na svědomí úpadek řečnického umění! Prázdnými slovy marně dráždíte představivost tak dlouho, až se vysílené tělo řeči zhroutlí vlastní vahou.

A přitom to nebylo vždycky tak špatné! Za Sofokla a Eurípida, kteří dávali lidem vzor smysluplné řeči, mladí muži netrávili čas řečnickými cvičeními. A když Pindaros a devět lyriků z respektu k Homérovi hledali pro své básně nový verš, nekazili si ještě talent koktavými radami zmatených akademiků.

A netýká se to jen básníků! Umíte si představit, že by se Platón nebo Démostenés školili tímto způsobem? Velká a takřkajíc zdrženlivá řeč není strakatý slepenec nabubřelých slov. Skutečně dobrá řeč vyniká přirozenou krásou.

Dneska se ale z Asie do Athén natáhla bezbřehá žvanivost. Jako morová nákaza se šíří mezi mladými lidmi, kteří dychtí po vzdělání. Zákony řečnického umění nikdo nerespektuje

němě stojí v koutě. Jmenujte mi jediného pozdějšího autora, kdo dosáhl nesmrtelnosti, jako jí dosáhli Thúkydídés či Hypereidés. Zarecitujte mi aspoň jednu báseň, která se v poslední době zaleskla čistě jako diamant. Všechno jako by cpali stejnou kaší. Rodí se z toho výtvoř, které sejdou na úbytě dřív, než je stihne čas prověřit.

A ani v malířství to není jiné! Odvážní Egypťané se nebáli rozvinout malířské umění po všech stránkách, ale po nich se už nehnulo z místa.“

Řečnil bych tam na kolonádě dál, ale Agamemnón mě zastavil. Nenechal mě v tom koupat déle, než se sám potíval ve škole. „Nepodbízíš se, kamaráde, obecnému vkusu,“ řekl mi, „snažíš se o poctivou argumentaci. To se mi líbí, a tak ti upřímně řeknu, že učitelé řečnictví za ten úpadek rétoriky nemohou. V tomhle blázinci se musejí chovat jako šílenci. Když nebudou dělat, co se dětičkám líbí, zůstanou, jak správně říká Cicero, ve škole sami. Všimni si, jak se úlisní paraziti snaží vecpat na hostinu k bohatým lidem. Stejně také učitelé řečnictví řeší jedinou otázku: co chce panstvo slyšet? Stěží se jinak zadarmo najedí, když nedají nabaštit panským uším. Také rybář navléká

na háček, co ví, že má potěr rád. Jinak bude marně postávat na skalisku s prázdnou udicí. Učitelé rétoriky musejí na studentíky políčit ty správné cukrbliky.

Co z toho plyne? Že na vině jsou rodiče, kteří odmítají vidět, že jejich dětem by zdaleka nejvíc prospěla disciplína. Také u dětí – jako ve všem ostatním – touží po rychlém úspěchu. Nemohou se dočkat, až se jejich sen uskuteční, a sotva se kluk naučí hrubé základy mluvnice, už ho ženou na forum, aby tam všem předvedl svůj výjimečný a – jak hrdý rodič věří – vrozený dar výmluvnosti.

Lepší by samozřejmě bylo, kdyby rodiče nechali děti v klidu studovat. Studenti by se postupně zdokonalovali tvrdou prací, ukázněně by vstřebávali moudré rady učitelů, osvojovali si styl nejlepších athénských mistrů a nejdřív si pořádně napslouchali, co chtějí napodobovat. Kdyby rodičům došlo, že děti samy kvalitu nepoznají, slovo by opět získalo vážnost, jaká mu patří.

Dneska se děti ve škole jenom baví a mladí absolventi pak vystoupením na foru sklídí akorát posměch veřejnosti. A co je na tom nejhoupější: nikomu se v dospělosti nechce přiznat, že se v mládí nenaučil dělat věci dobře, a tak je dělá špatně dál, až do stáří.

Osobně si vysoce cením neokázalé improvizace v duchu nejlepší domácí tradice. Přednesu ti proto teď své myšlenky veršem ve stylu našeho starého dobrého latinského satirika Lucilia.

Jestli chceš dosáhnout úspěchu
v složitém oboru umění,
vybrušuj charakter bez spěchu;
pochvaly na tom nic nemění.

V divadle nehraj smích z publika,
levnou ozdobu drahých hostin,

hosta, co chválou se zalyká,
maséra eg, šimrače slabin.

Táhne tě to, žáku, ke hradbám bojovné Athény?
Anebo tam, kde na Spartana nevolný heilót dřel?
Vábí tě břehy, kde doma jsou svůdné sirény?
Nejdřív se nauč znát zpaměti Homérův šestiměr.

Až tě pan Sokrates naučí logický argument,
můžeš se rozjet a hřímat víc než starý Démosten.
I když je řečtina nesporně výborný fundament,
neleň a ochutnej latinu v římské společnosti,
čeká na tebe Cicero – učitel latinské výřečnosti.

Po roli soudního obhájce věnuj se dějinám,
kalupu štěstěny, která hned běží sem, hned zas tam.
Když muži po jídle leží a baví se při víně,
vylič jim, jak si rek v boji počínal hrdinně.
Nadšeně nadmi hrud', zhluboka naber dech
silným proudem božských múz nést se nech!“

Zaujatě jsem ho poslouchal a ani jsem si nevšiml, že mi mezi-
tím zmizel Ascylos.

Přecházel jsem v zápalu debaty sem tam. Do
toho se na kolonádu vyvalil dav studentů. Zřejmě právě skon-
čilo improvizované vystoupení někoho – nevím koho, kdo na-
stoupil po Agamemnovi. Studenti se smáli tomu, jak se řečník
vyjadřoval, a ostře kritizovali strukturu jeho řeči.

Využil jsem zmatku na kolonádě a rozběhl se hledat
Ascyta. Protože jsem si ale nepamatoval cestu a ani jsem přes-
ně nevěděl, kde jsme ubytovaní, vyrazil jsem někam a pak jsem
se zase musel vrátit stejnou cestu zpátky. Splavený a vysílený
tím pobíháním jsem nakonec oslovil babku, která tam prodá-
vala divokou zeleninu: „Prosím vás, paní, nevíte, kde bydlím?“

Moje zdvořilá otázka ji pobavila svou hloupostí a odpověděla mi: „To víš, že vím.“

Zvedla se a já šel za ní. Myslel jsem, že je to kouzelná babička...

pomalu jsme došli až kamsi na periferii. Zdvořilá průvodkyně mě dovedla do vedlejší ulice. Ve dveřích jednoho z domů odhrnula starý sešíváný závěs: „Tady bys měl bydlet.“

Řekl jsem jí, že ten dům nepoznávám, ale to jsem už viděl, jak se uvnitř mezi nahými prostitutkami – jak zboží opatřenými popiskami – nenápadně proplétají kunšafti. Zvolna mi docházelo, že mě babka zavedla do bordelu. Vynadal jsem jí, zakryl si tvář a utíkal středem nočního podniku k východu na druhé straně. Ve dveřích jsem se srazil s Ascytem. Byl totálně grogy jako já. Skoro jako by ho přivedla stejná babka. S úsměvem jsem ho pozdravil a ptal se, co dělá na tomhle hnusném místě. Otřel si zpoceně čelo a řekl: „Kdybys věděl, co se mi stalo.“

„Co?“ ptal jsem se.

„Bloudil jsem po celém městě,“ líčil mi zastřeným hlasem, „nemohl jsem najít to místo, kde bydlíme. Najednou ke mně přistoupil nějaký cizí pán a mile se mi nabídl, že mě dovede, kam potřebuju. Všelijakými oklikami přes šeré dvory mě dotáhl až sem. Pak vytáhl drobné, co měl u sebe schované na soukromá vydání, a chtěl po mně, abych mu byl po vůli. Vůbec nečekal, co mu řeknu, hodil drobné nevěstce za pokoj a už se na mě sápal. Kdybych se usilovně nebránil, tak mě dostal.“

Zdálo se mi, že kolem dokola všichni vypili satyriakum – pořádně silné afrodisiakum.

Ve dvou jsme se už toho dotěrného chlapa snadno zbavili.

Jako v mlze jsem viděl Gitona stát na obrubníku a hned jsem se k němu vrhl.